Vastaus asiantuntijalausuntopyyntöön talousvaliokunnan kokoukseen 5.10.2023 koskien asiaa U 34/2023 vp
(Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle komission ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi ympäristöön, yhteiskuntaan ja hyvään hallintotapaan (ESG) liittyvän luokitustoiminnan läpinäkyvyydestä ja eheydestä (ESG-luokitustoiminta))

Annu Nieminen, toimitusjohtaja, Upright Oy

Helsingissä 4.10.2023

Pyrin alla erittelemään tiiviisti, miltä ESG-luokitustoimintaa koskeva komission asetusehdotus vaikuttaa suomalaisen vaikutusdataa tuottavan kasvuyrityksen perspektiivistä.

Taustaksi: Upright on vuonna 2017 perustettu suomalainen kasvuyritys, joka tuottaa dataa yritysten kokonaisvaltaisista vaikutuksista ympäristöön, ihmisten terveyteen, tiedonluontiin ja yhteiskuntaan. Uprightilla on noin 200 asiakasta Euroopassa, Pohjois-Amerikassa ja Aasiassa. Yritys työllistää 41 henkilöä ja sen pääkonttori on Helsingissä. Lisätietoja: uprightproject.com

Mikä asetusehdotuksessa on toimivaa?

- Läpinäkyvyyden tuominen markkinoille on kannatettava ja hyvä tausta-ajatus.
- Markkinalla toimii tällä hetkellä muutamia suuria, pääosin EU:n ulkopuolelta johdettuja ESG-luokittelutoimijoita, joiden toiminta on herättänyt huolta läpinäkyvyyden ja intressiristiriitojen osalta.
- Metodologioiden julkaisemisen vaatimukset ovat kannatettavia ja voisivat todella lisätä markkinoiden toimivuutta. Toki tässä on hyvä huomata, että monet pienet innovatiiviset toimijat, kuten Upright, julkaisevat jo nyt metodologiaansa ja toimintatapojaan jopa avoimemmin kuin mitä asetusehdotus vaatisi.

Mitä keskeisiä epäkohtia asetusehdotuksessa on?

- ***Epäselvyys sovellettavuuskohteista eli siitä, minkälaiset toimijat katsotaan asetusehdotuksessa "ESG-luokittelijaksi"***
    - Tämä on merkittävä epäselvyys, joka on herättänyt epätietoisuutta ja hämmennystä vaikutusdataa tuottavien toimijoiden keskuudessa. Toimijoilla ei ole luotettavaa tietoa siitä, ovatko he tämän regulaation kohteena. Sama pätee Uprightiin.
    - Keskeistä olisi määritellä yksiselitteisesti, mikä tekee toiminnasta "ESG-luokittelua". Tällä hetkellä saman kategorian alle niputetaan hyvin erilaisiin kysymyksiin vastaavia toimijoita, joiden vaikutusvalta myös vaihtelee merkittävästi. Osa pyrkii erittelemään, mitä taloudellisia riskejä sijoittajille voi aiheutua liittyen tiettyihin teemoihin, kuten ympäristöön ja yhteiskuntaan. Toiset

taas mittaavat oikeastaan päinvastaista vaikutussuuntaa: mitä vaikutuksia ympäristölle ja yhteiskunnalle aiheutuu yritysten toiminnasta. Nämä kaksi data-arkkityyppiä palvelevat hyvin erilaisia tarkoitusperiä eikä niitä tulisi niputtaa yhteen.

- ***Kustannusten raskaus pienille innovatiivisille toimijoille ja siitä seuraava innovaatiotoiminnan tyrehtymisen riski***
    - Asetuksesta seuraisi kolmenlaisia kustannuksia pienille yrityksille: 1) toimiluvan hakemiseen liittyvä kustannukset, 2) vuotuiset valvontamaksut ja 3) sisäisten prosessien ja velvoitteiden hoitamiseen liittyvät maksut. Suorat kustannukset ovat pienille yrityksille merkittäviä, mutta vieläkin merkittävämpää olisi sisäisen työn aiheuttamat kustannukset ja byrokratian lisääntyminen.
    - Ehdotuksessa mainitaan asetuksen koskevan 59 datatoimittajaa, joista valtaosa on pieniä tai mikroyrityksiä. Kyseessä on siis joukko keskimäärin erittäin pieniä toimijoita, joiden vaikutusvalta ja koko on aivan eri luokkaa kuin yritysten ja sijoittajien, joiden tarpeista käsin asetusta on lähdetty laatimaan (ks. seuraava kohta). Herää kysymys, ovatko nämä hyvin pienet ja pääosin suurelle yleisölle tuntemattomat yritykset todella niitä, jotka aiheuttavat markkinalla asetusehdotuksessa kuvailtua hämmennystä, vai onko ongelman juurisyy muualla - kuten globaaleissa, kiihtyvästi kasvaneissa vaatimuksissa yritysten ja sijoittajien vaikutuksia ja vastuullisuutta kohtaan.
    - On perusteltua kantaa huolta siitä, että kustannuksista ja toimiluvan hakemiseen liittyvästä ylimääräisestä byrokratiasta aiheutuisi markkinoille tulon esteitä, joista seuraisi innovaatiotoiminnan tyrehtymistä ja keskittymistä muutamaan isoon kansainväliseen toimijaan. Tämä taas johtaisi markkinakilpailun vähenemiseen, mikä tuskin on regulaation alkuperäisten tavoitteiden mukaista.
- ***Regulaation lähtökohtana on arvioinnin kohteena olevien yritysten ja sijoittajien etu***
    - Asetusehdotuksessa luetellaan lähtökohdaksi otetun 1) yritysten ja 2) varainhoitajien tarpeet. (Pääsääntöisesti nämä sidosryhminä huomioidut yritykset ja sijoittajat ovat suuria kansainvälisiä toimijoita, sillä asetusehdotuksessa viitataan yrityksiin, joista on saatavilla kansainvälisten luokittelijatoimijoiden analyysejä ja sijoittajiin, jotka käyttävät em. analyysejä.) Tämä ajatus kertoo hieman erikoisesta logiikasta siinä, keitä varten ja miksi yritysten vaikutuksia koskevaa dataa katsotaan tarvittavan.
    - Vertailukohtaa voi hakea luottoluokitustoiminnasta: toimintaa ei ole luotu ensisijaisesti arvioinnin kohteiden eli yritysten edun maksimoimiseksi, vaan markkinan luottamusjärjestelmän säilyttämiseksi. Vastaavasti yritysten vaikutuksia koskevaa tietoa ei tule luoda vain yritysten tai niihin sijoittavien suurten sijoittajien tarpeista käsin, vaan ennen kaikkea terveen markkinajärjestelmän näkökulmasta: esimerkiksi kuluttajien, työntekijöiden, yksityissijoittajien ja valtioiden kokonaisetua ajatellen.
    - Asetusta perustellaan sillä, että yritykset kokevat erilaisen uuden tiedon niiden vaikutuksista hämmentäväksi ja niihin reagoimista työtä vieväksi. Tätä epäkohtaa ei aja suinkaan muutaman kymmenen pienen datatoimijan olemassaolo, vaan suuret murrokset niissä odotuksissa, joita suurilla sidosryhmillä on yritysten yhteiskunnallisen roolin suhteen.

- ***Ei-vakiintuneisiin menetelmiin kannustaminen***
    - Sääntelyn ulkopuolelle jää vaikutusdata, jota ei tuoteta “vakiintunein menetelmin”. Käytännössä tällä tarkoittaa muun muassa suurten kansainvälisten konsulttitalojen tekemiä analyysejä, joiden tuloksia ei voida toistaa ja joita ei tehdä systemaattisilla menetelmillä.
    - Tämä voi sääntelyn tavoitteiden vastaisesti kannustaa markkinaa toimimaan kasvavassa määrin ei-läpinäkyvän, ei-vakiintunein menetelmin tuotetun vaikutusdatan pohjalta. Tälläisen vaikutusdatan vaikutusvaltaisia tuottajia tällä hetkellä ovat mm. suuret globaalit tilintarkastusyhtiöt (Deloitte, KPMG, PWC, EY).

Jos asetusehdotus menee läpi, mitä siitä konkreettisesti seuraa Uprightille ja muille vastaaville pienille eurooppalaisille yrityksille?

- ***Kansainvälisen kasvurahoituksen hakemisen vaikeutuminen***
    - Toimiluvan hakemisen velvoite ja siihen liittyvät kustannukset sekä epäselvyydet ovat monille sijoittajille punainen vaate, joka vähentää merkittävästi kiinnostusta sijoittaa etenkin varsin alkuvaiheen yrityksiin. Epätietoisuus sääntelyn lopullisesta luonteesta ja sen vaikutuksista kasvuyrityksiin vaatisi laajaa analyysiä, joihin harvalla kansainvälisellä sijoittajalla on kiinnostusta lähteä, kun sijoituskohteita löytyy runsaasti muualtakin.
- ***Tuotekehityksen ja innovaation kallistuminen ja hidastuminen***
    - Vanhojen tuloksien toistettavuuteen ja metodologian dokumentointiin liittyvät vaatimukset aiheuttavat huomattavaa lisätyötä ja huomattavia kustannuksia.
- ***Toiminnan edellytyksien vakava uudelleenarviointi ja mahdollinen toiminnan lopettaminen***
    - Käytännössä mikäli asetus astuu voimaan, Uprightin hallitus miettii vakavasti, onko liiketoiminnan jatkamiselle nykymuodossa edellytyksiä asetusehdotuksen mukaisten vaatimusten vallitessa.
    - Esimerkiksi rekrytointi saattaa vaikeutua merkittävästi, jos asetusehdotuksen vaatimus siitä, että analyysityöhön osallistuvilla työntekijöillä ei saa olla omistuksia analysoitavissa yhtiöissä, toteutuu. Esimerkiksi Uprightin malli kattaa kaikki listatut yritykset maailmassa, ja mallin rakenne on sellainen, että yksittäisen analyytikon muutoksen voidaan periaatteessa nähdä jossain määrin (vähäisesti) vaikuttavan kaikkien yritysten tuloksiin. Asetusehdotus vaikuttaa olevan luotu oletuksena analyytikkovetoinen datan tuotanto, eikä se huomioi datavetoisia lähestymistapoja järin hyvin.

Miten asetusehdotusta tulisi konkreettisesti kehittää?

- ***Asetuksen rajaaminen tietyn liikevaihdon ylittäviin toimijoihin.***
    - Markkinoille tulon esteitä ja innovaatiotoiminnan tyrehdytystä voitaisiin merkittävästi vähentää, mikäli asetuksesta rajattaisiin kokonaan pois tietyn liikevaihtorajan alittavat toimijat. Tällöin alan kipeästi kaipaamaa

innovaatiotoimintaa voisi yhä syntyä, ja vasta tiettyyn vaikuttavaan kokoluokkaan siirtymisen yhteydessä toimiluvan hakeminen tulisi ajankohtaiseksi toimijoille.
    - Vähintäänkin pienet ja keskisuuret yritykset tulisi yksiselitteisesti vapauttaa Artiklojen 16, 18, 23, 24, ja 25 vaatimuksista (ilman että pk-yrityksellä on todistustaakkaa näiden vaatimusten suhteettomuudesta).
- ***Selkeä listaus kohdista, jotka eivät koske niitä pktoimijoita, jotka ylittävät em. liikevaihtorajan.***
    - Tällä hetkellä ainoa asetusehdotuksessa mainittu helpotus pienille yrityksille on hakuajan pidennys. Lisäksi on mainittu epäselvästi, että ESMA *saattaa* myöntää muita helpotuksia pienille toimijoille toimiluvan hakuprosessin aikana.
    - Kuitenkin olisi tärkeää listata selkeästi, mitä helpotuksia konkreettisesti pienille yrityksille olisi tiedossa, jotta ne voivat päättää, onko toiminnan jatkamiselle ja toimiluvan hakemiselle ylipäätään edellytyksiä. Muuten rahoituksen hakeminen ja toimintaan investoiminen jäätyy pitkäksi ajaksi, jos pitää jäädä odottamaan ESMA:n tapauskohtausta harkintaa toimiluvan hakemisen ajaksi.
    - Esimerkiksi arvioinnin kohteena olevien yritysten osakkeiden omistamiseen ja työsuhteisiin liittyvät rajoitteet ovat mielekkäitä vain sellaisille vaikutusdatan tuottajille, joiden datalla on potentiaalia liikuttaa yhtiöiden osakekursseja merkittävästi. Tälläiset rajoitteet tulee siksi rajata pois pieniltä toimijoilta.
    - Lisäksi Artikla 17:n tietojen säilytysvaatimus tulee rajata pieniltä ja keskisuurilta yrityksiltä yhteen vuoteen, jotta tietojen säilyttämisen kustannukset eivät käy pienille toimijoille kohtuuttomiksi.
- ***Konsultointiin liittyvän kiellon ulkopuolelle tulee rajata tuotetun datan tulkitsemiseen ja soveltamiseen liittyvä neuvonta.***
    - Asetusehdotuksessa mainitaan, että jatkossa “ESG-luokittelijat” eivät saisi myydä konsultoinniksi katsottavia palveluita. Keskeinen tekijä vaikutusdatan tuottajien kyvylle toimia aidosti riippumattomasti on kuitenkin niiden kyky toimia tulorahoitteisesti, ja siksi niiden on voitava tarjota datan käyttöön tarvittava opastus ja neuvonta maksullisena lisäpalveluna.
    - Vaikutusdatan hyödyntäminen on koko Euroopan tasolla vielä hyvin alkuvaiheessa olevaa toimintaa, ja alalla tarvitaan merkittävää innovointia. Uudenlaisen datan mielekkäässä soveltamisessa tarvitaan opastusta ja neuvontaa, jota harvoin mikään muu taho pystyy alkuvaiheessa tuottamaan kuin uudenlaisen innovatiivisen datan tuottaja itse.
    - Käytännössä Artikla 15:n konsultointia koskevasta kiellosta tulisi rajata pois tarjoajan datan tulkintaa ja soveltamista koskeva neuvonta.